CZU:37.015.3+159.922.7

GÂNDIREA IMAGINARĂ ȘI ROLUL EI ÎN ARTA PLASTICĂ

Viorica VLAS, masterandă, UST
Nicolae SILISTRARU, doctor habilitat, profesor universitar
Catedra Pedagogie şi Psihologie generală

Pornind de la ideea lui *Roger Caillois*, că *,,imaginația este temelia supremă a realității*", vedem o intercalare cu concepția lui *Joseph Murphy* ce demonstrează faptul că omul devine rodul gândurilor proprii, lucru care explică de ce un om e trist și altul fericit, de ce unul e geniu în ceea ce face, în timp ce altul se zbate o viață și tot nu obține nimic...Tot ce vedem în lumea reală, materială, se proiectează, în primul rând, în mintea noastră. Conștientizăm sau nu, imaginația este de fapt făuritorul lumii înconjurătoare și dacă imaginația e capabilă să modeleze realitatea, atunci când ne referim la un produs artistic, bineînțeles că rolul major în realizarea acestuia revine *imaginației*.

În opinia lui *Freud* mintea inconștientă are o voință și un scop propriu care nu sunt cunoscute de mintea conștientă și este un depozit pentru idei, dorințe sau sugestii, deci, pentru a face/crea/realiza/ ceva, trebuie să vedem acel ceva cu ochii minții mai întâi [3].

În arta plastică, este la fel valabil că pentru realizarea unei opere de valoare, trebuie să o plăsmuim mai întâi în minte, să ne imaginăm lucrarea de parcă ar fi gata deja, cu toate detaliile cromatice, decorative și de tonalitate, pentru că dacă este pustiu în cap, va fi pustiu și pe suprafața de lucru, deoarece proiectăm pe foaie tocmai ceea ce reușim să *vedem* întâi de toate în gând. Probabil omul nici nu inventează nimic nou, cumva totul există deja în univers, în spațiul din jurul nostru și dacă suntem receptivi la vibrațiile trimise de cosmos, putem capta ceva valoros și ulterior putem transpune pe foaie sau pânză, aceasta din urma devenind dintr-un simplu mijoc material – un produs care abundă în mijloace plastice și artistice și transmite desigur un mesaj (acesta fiind și scopul unei lucrări plastice), iar mesajul se cere a fi văzut, interpretat, decodat. Putem spune că tabloul devine un canal de comunicare între autor și privitor.

Structura creativităţii pedagogice evidenţiază anumite caracteristici specifice, dezvoltate la nivelul produsului creator, procesului creator și personalităţii creatoare: [5].

Fluiditatea – este posibilitatea de imaginare în timp scurt a unor numeroase imagini sau idei, unele fără utilitate, dar printre ele găsindu-se şi cele adecvate soluţiei căutate;

Plasticitatea – este uşurinţa de a schimba punctul de vedere, modul de abordare a unei probleme, când un procedeu se dovedeşte inoperant;

Originalitatea - este expresia noutăţii, a inovaţiei; Anume originalitatea garantează valoarea rezultatului muncii creatoare.

Gândirea – este un proces psihic cognitiv, care constă în reflectarea generalizată şi abstractă a legăturilor dintre obiecte şi fenomene; în căutarea şi descoperirea noului; în rezolvarea şi soluţionarea de probleme. Ea este trăsătura distinctivă cea mai importantă a psihicului uman, definitorie pentru om ca subiect al cunoaşterii logice și raţionale.

Imaginaţia se defineşte ca proces psihic cognitiv complex de elaborare a unor imagini şi proiecte noi, pe baza combinării şi transformării experienţei și constituie o aptitudine importantă care are la bază predispoziţii ereditare, mai mult sau mai puţin dezvoltate. Însă dezvoltarea ei presupune multă muncă şi exerciţiu. Exerciţiul realizează rolul altei funcţii în structura creativităţii - al memoriei.

Memoria este numai aparent antagonica imaginaţiei, dar ideile noi se sprijină totdeauna pe acţiunile acumulate în prealabil.

Creativitatea reprezentă cel mai înalt nivel comportamental uman, capabil de a antrena și focaliza toate celelalte niveluri de conduită biologică și logică (instincte, deprinderi, inteligentă), precum și toate însușirile unui individ (gândire, memorie, atenție, voință, afectivitate) în vederea realizării unor produse ce se caracterizează prin originalitate, noutate, valoare și utilitate socială.

„Făptura artei plastice se aseamănă unei piramide cu foarte multe laturi, pe care unii creatori coboară dar le pare că se ridică; alţii ridicându-se cred că au atins vârful, ceea ce niciodată nu se va întâmpla fiindcă vârful artistismului plastic se pierde în infinit –până la Creatorul Adevărat”. Deci, ,,arta nu se învață ci se educă” susţine Ion Daghi [2].

Competenţa generală specifică ariei curriculare Arte este competenţa estetică calificată drept un ansamblu de achiziţii atitudinale, comportamentale, afective, acţionale care exprimă calitatea omului de a percepe şi aprecia, a trăi şi iubi Frumosul în concordanţă cu spiritualitatea şi cultura epocii în care trăieşte [1].

Competența de creație se formează în cadrul activităţii de creaţie propriu-zisă atunci când elevul desenează, compune/aranjează elementele plastice pe o suprafaţă, atunci când pictează şi se joaca cu culorile el poate experimenta la infinit.

Competenţele specifice ale disciplinei educația plastică sunt:

1. Cunoaşterea şi utilizarea diverselor materiale, tehnici şi instrumente de artă.
2. Valorificarea limbajului artelor plastice în exprimarea plastică.

3. Reprezentarea plastică a structurilor şi fenomenelor naturii în diverse materiale şi tehnici de artă.
4. Crearea compoziţiilor plastice în diverse tehnici şi materiale de artă.
5. Perceperea artistică a operelor de artă plastică din cultura naţională şi universală.

Resursele elevului pot deveni *criteriu eficient în formularea unei competențe*. În lista acestor resurse pot fi incluse: abilitățile, cunoştințele, valorile și atitudinile.

Competenţa presupune strategii de acţiune ale elevilor în varietatea actului artistic din viaţa de toate zilele. În *proiectarea conţinutului educaţional orientat spre formarea competenţelor* urmează să se ţină cont de specificul cunoaşterii artistice, considerarea sistemului de principii specifice educaţiei artistico-plastice, respectarea unor anumite etape în procesul de formare a competenţelor, aprecierea vârstei şi a posibilităţilor psiho-fiziologice ale elevilor implicați în actul artistic. În formularea unei competențe artistice se va ține cont de nivelul *Integrare* mai mult decât de abordarea separată a nivelurilor *Cunoaştere, Înţelegere* şi *Aplicare.*

Scopul artei este să ofere o imagine completă despre lume şi despre sine. Educaţia artistică în instituțiile de învățământ general urmăreşte formarea *culturii artistice* a elevului, ca parte componentă a culturii spirituale și este interpretată ca proces individual continuu de autodesăvârșire spirituală a personalităţii prin multiplele forme de comunicare cu arta, potrivit următoarelor domenii de activitate: receptarea operelor de artă, interpretare/reprezentare artistică, creație artistică elementară, reflexiune artistică. *Educaţia, şi nu instruirea profesională, este dezideratul principal al disciplinelor ariei curriculare Arte în învățământul preuniversitar.*

Studiul artelor poartă un caracter artistic și se întemeiază pe natura vie a comunicării *elev-artă* și raportul *artă-viață*. Conţinuturile educaţiei muzicale/plastice sunt concepute sub aspectul unei corelaţii între limbajul specific artelor, imagini artistice care aparţin diferitor stiluri, epoci, genuri – raportate la viață.

Este important să răspundem la întrebarea: De ce avem nevoie de artă în educație?

Atât prin specificul şi conţinutul său, cât şi prin posibilităţile sale formative, muzica/artele plastice solicită nu numai fondul intelectual al elevului, ci mai ales, pe cel afectiv, cu implicaţii directe în declanşarea unor stări, a unor trăiri şi sentimente, făcându-l sensibil în faţa marilor probleme ale vieţii, contribuind la creşterea unui suflet frumos, armonios, cu o aleasă educaţie pentru valorile spirituale, cu extinderi în ţinuta etică individuală, morală, civică etc. Arta îl ajută pe elev să trăiască plenar, să simtă mai puternic și mai profund viața, îi deschide noi orizonturi pentru a se cunoaște și cultiva prin artă, pentru a cunoaște și a se integra în viață. Valorificând lumea prin

potențialul artelor, elevul se cunoaşte/se construieşte pe sine ca fiinţă spirituală – nivelul suprem al oricărei educaţii.

Mobilizarea EULUI UMAN spre creaţie în genere şi spre creaţia în artele plastice, în special, predispune îndreptarea energiei vitale a speciei umane pe un făgaş făuritor de valori.

Aspecte ale gândirii mintale utilizate pe larg la crearea artistică a operelor de artă plastică sunt: *gândirea imaginară* – exploatată mai ales la etapa întâia de zămislire a ideii*; gândirea laterală* - având ca scop obţinerea a cât mai multe variante posibile ale unor schiţe compoziţionale de divers conţinut. Aplicarea acestei gândiri favorizează reuşita căutărilor compoziţionale şi stabileşte motivul, evidenţiind cea mai posibilă încercare prin determinarea chipului dorit, prevăzut de autor încă în imaginaţie***;*** *gândirea intuitivă* **-** care vine inopinat dintr-o părere, iluminându-i mintea printr-o fantastică imaginaţie de realizare compoziţională. În rezultatul acestei deschideri intuitive în gândirea creatorului, în prealabil, se conturează în trăsături generale chipul plastic al viitoarei lucrări.

Intuiţia, ca formă de gândire a omului, îi este dată de la naştre într-o formă fragedă, infantilă. Omul simte o permanentă necesitate de a amplifica gândirea sa intuitivă în mod continuu. Această îmbogăţire se poate dobândi numai alimentând permanent gândirea cu material informativ practic şi teoretic. Arta plastică influenţează pozitiv percepţia, atenţia şi memoria, sporind gradul de înţelegere şi asimilare. În scopul unei perfecţionări adecvate a gândirii intuitive în societate se creează anumite condiţii şi instituţii speciale de studiere a limbajului plastic atingând toate punctele de dezvoltare umană a personalităţii. Apare necesitatea îmbinării gândirii intuitive cu cea imaginară. În acest proces de retransformare psihologică un rol deosebit mai joacă şi limbajul verbal care permanent însoţeşte acţiunile creative cu expresii terminologice şi noţiuni concrete. În cele din urmă, îmbogăţirea limbajului verbal cu cuvinte, noţiuni şi termeni specifici în artă, influențează pozitiv experienţele plastice. *Astfel, prin cunoaşterea bună a mijloacelor artistice de compunere, proporţionalizare, ritmare şi generalizare putem obţine cu mult mai efectiv performanţele dorite în arta plastică de cel mai înalt grad artistic.*

Predarea artei plastice în școală oferă posibilitatea dezvoltării dibăciei mâinilor. În orice operă de artă plastică, în primul rând, se preţuieşte artistismul executării ei. Cât de puternic nu se vor dezvolta în continuare ştiinţa şi tehnica, totuşi, lucrările efectuate cu mâinile omului, cu ale lui degeţele – vor fi preţuite la justa lor valoare totdeauna. Acel bogat bagaj de cunoştinţe care se află permanent la dispoziţia autorului

nu trebuie nici într-un caz de lăsat în pace, să se „odihnească” undeva, izolat de stăpânul său în timpul executării lucrării.

În cazul, când elevul cunoaște respectă și aplică tehnologiile de mânuire a mijloacelor materiale, ştie bine şi utilizează comportarea vopselelor, a pigmenţilor şi lianţilor lor, oricine poate uşor observa efectele aplicării lor de către autor în lucrul profesionist executat. Tot în acest context, poate fi luată în seamă priceperea elevului de a modula tonalităţile culorilor prin diverse substraturi reciproce, treceri imperceptibile de nuanţe, aplicarea contrastelor, alcătuirea gamelor, suprapunerea şi obţinerea integratelor prin transparenţa cromatică a tonurilor. În consecinţă, se remarcă exercitarea dobândirii unui colorit general al operei, confirmat din mai multe game ce exprimă anumite idei şi performanţe ale picturii.

Efectele plastice se pot căpăta şi automat prin combinaţii fizice întâmplătoare, prin împrăştierea cinetică a vopselelor, ce pot produce felurite scurgeri, fuzionări, acumulări şi întrepătrunderi de pigmenţi şi lianţi de diversă consistenţă. Totul depinde de şmecheria mâinilor dibace ale „autorului” şi de succesivitatea acţiunilor întreprinse în procesul interpretării care urmăreşte un singur obiectiv – dobândirea surprizelor artistice.

Tot de dibăcia mâinilor şi mişcarea uşoară a degetelor, sub dictatul senzaţiilor senzoriale şi în vederea controlului gândirii se plăsmuiesc şi se plămădesc cele mai reuşite spaţial-volumetrice forme de redare în plan a realităţii, prin cele mai extravagante stilizări plastice, imagini ingenioase, simboluri şi semne amuzante, capabile să oprească privirea spectatorilor.

În limbajul plastic, *artistismul* este foarte bogat în nuanţe, valori multilaterale, noţiuni justificate, dar şi pline de taină. Prin urmare, el e destul de vast şi complicat.

În concluzie, putem spune că *sensul şi obiectivul lecțiilor de educație plastică* rămâne să fie dezvoltarea artistică şi valorificată spiritual artistică dar şi estetică a elevului. Influenţând direct asupra sensibilităţii elevului, prin ochi şi suflet, se *exercită o funcţie educativă, modelând gustul pentru frumos.* Copilul care studiază aprofundat educația plastică, se simte satisfăcut că e în stare să comunice cu oamenii şi să fie înţeles de ei. Pentru ca elevul să obţină cea mai înaltă notă de delectare estetică el mai întâi trebuie să fie pregătit. *Pregătirea elevilor pentru cunoaşterea limbajului plastic* se realizează atât teoretic cât şi practic. Ei vor cunoaşte că, noţiunea de estetic deloc nu înseamnă numai frumos. Frumos poate fi şi curcubeul, şi un apus de soare, şi o floare, însă ele n-au nimic comun cu esteticul, fiindcă această noţiune se referă numai la tot ce este inventat şi făurit artificial de om în baza aplicării nivelului său cultural a senzaţiilor şi a gândirii în activităţile creative. În noţiunea esteticului întotdeauna se va simţi

prezenţa gândirii pure, novatoare, bazată pe cunoaşterea tuturor principiilor, metodelor şi procedeelor de acţiuni creative compoziţionale: atât cele ştiinţifice, cât şi plastice, atât naturale, cât şi artificiale, atât teoretice, cât şi practice.

Educația plastică este disciplina care ține de cultura vizualului. Perceperea vizuală atinge nu numai organele de simţ şi gândirea, dar şi starea sufletească a omului, psihologia lui. Senzorialul acestei perceperi se situează pe primul plan ca cel mai superior şi perfect proces de cunoaştere.

Printr-o pregătire în domeniul artei plastice omul cult poate deţine un nivel de cunoaştere a realităţii cu mult mai înalt şi un orizont mai larg de cultură, devine inteligent, cu o gândire limpede şi clară, cu un gust rafinat de percepere estetică a lucrurilor. Perceperea nemijlocită a lucrurilor, cu o deosebită concentrare psihologică, se transformă treptat într-o adevărată *meditaţie*, aceasta la rândul ei fiind acea cugetare adâncă în care plasticianul poate să se cufunde în studierea şi examinarea din toate punctele de vedere a unui eveniment real, provocând momente de observaţie vie şi reflectări concrete, menite să pregătească terenul contemplării – când omul priveşte deja cu gândul, iar contemplarea, la drept vorbind, poate fi considerată culmea tuturor percepţiilor.

Deci, putem afirma că tocmai *gândirea imaginară* este un adevărat tezaur pentru omul în devenire. Făcând uz de imaginație, el devine capabil să genereze idei noi, iar materializând acele idei frumoase și utile, aduce un beneficiu societății împărtășind totodată cu ea emoțiile și trăirile sale. Imaginația face posibilă legătură dintre trecut, prezent și viitor, iar acest traseu poate fi imortalizat în diverse moduri pe pânzele tablourilor, acestea devenind la rândul lor opere de înaltă valoare.

Bibliografie

1. Curriculum Național. Învățămîntul Primar. Chişinău. 2018.
2. Daghi I. Artistic. Chişinău, 2008.
3. Freud S. Tehnica Psihanalizei. Opere11. Bucuresti: Ed. TREI. 2004.
4. Morari M. Repere în formularea competențelor în domeniul educației artistice. În: Materialele conf. şt. intern.: consacrată celor 70 de ani de la fondarea univ. bălţene din 8 oct. 2015. Bălţi, 2016. Vol. II. p. 114-117. ISBN 978-9975-50-178-1
5. Vîgotskii L. S. Psihologia artei. București: Univers. 1973. 398 p.